

НЕОБХОДИМА ЛИ НИ Е ПОЛИТИКА ЗА НАСЕЛЕНИЕТО?¹

Жак Вален (Jacques Vallin)

Всички човешки общества се опитват да повлияят на броя или състава на населението. От писанията на Платон за населението на идеалния гръцки град (Платон, IV в. пр.н.е.) до известната фраза на физиократа Жан Боден (1576 г.) „Няма по-голямо богатство от хората“ са налице неопровержими доказателствата за политически интервенции в тази посока, въпреки че утвърждаването на целенасочени системни политики е по-ново явление. Подчертаването на интереса на нашите предци към демографските въпроси и тяхната готовност да намерят решения не е достатъчно обаче, за да се отговори на въпроса дали [днес] е необходима политика за населението? Една политика, състояща се от поставянето на определени цели пред обществото и провеждане на съответните мерки за постигането на тези цели, повдига два въпроса. Дали целите са оправдани? Приемливи и резултатни ли са предприетите мерки? Тук ще разгледаме първия от тези два въпроса.

МИТЪТ ЗА ОПТИМАЛНИЯ БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Съществуването на оптимален брой на население за определена територия отдавна се обсъжда от икономистите, а в съвременния период и от еколозите. Представете си първите заселници на територия, където човекът никога не е стъпвал. Първоначално тези заселници ще имат интерес да увеличат броя си. Колкото по-голямо е населението, толкова по-добре то може да се организира икономически и социално и да нарастват доходите. На по-късен етап обаче процесът ще се преобърне – доходите ще намаляят и условията на живот могат да се влошат до степен, която да доведе до намаляване на продължителността на живота, освен ако не бъдат взети други мерки за постигане на нулев демографски растеж (емиграция, намаляване на плодовитостта).

---

¹ Превод на есето на Жак Вален „Faut-il une politique de population ?“
<http://www.niussp.org/article/faut-il-une-politique-de-populationdo-we-need-a-population-policy/>

Тази схема обаче е изключително спорна. Освен ако не се върнем назад във времето на първобитните хора, заселването на хора в съвременния период на празна територия е само една академична хипотеза. В продължение на хиляди години колонизацията на нови територии е провеждана за сметка на местното население, чиито техники за използване на ресурсите са различни и най-вече, защитата на техните общества и техните култури е много по-слаба. Една политика за населението, която е изключително в полза от заселващите се, е много трудно да бъде оправдана. Разбира се, на основата на такава политика е създадена една от най-големите демокрации в света – САЩ – но това оправдава ли геноцидът над индианците?

Има и други обстоятелства обаче, при които популяционизмът е успял да намери по-добро оправдание. След Черната смърт и Стогодишната война (1337–1453 г.) например, кралете на Франция са насърчавали повторното заселване на опустошените райони, за да възстановят селското стопанство, предоставяйки на имигрантите известни свободи и данъчни облекчения.

По своята малтусианска същност целта за постигането на оптимален брой на населението – брой, който има определена граница и тази граница не трябва да бъде превишавана, по никакъв начин не е оправдана, тъй като бива пренебрегнат техническият прогрес, който изпреварва растежа на населението. Известно е, че холандците имат много по-добър стандарт на живот с гъстота на населението от 400 жители на кв.км в сравнение с мадагаскарците, които са с по-малко от 35 жители на кв.км. Това не е въпрос на налични ресурси, а на наличие на търговски, селскостопански и промишлени технологии.

РАСТЕЖЪТ НА НАСЕЛЕНИЕТО

През 1798 г. Робърт Т. Малтус твърди, че икономическото производство, което се развива в аритметична прогресия, не може да отговори на нуждите на населението, което нараства експоненциално. Идеята е възприета от „нео-малтусианците“ от 60-те и 70-те години на ХХ век, които правят опит да убедят страните от Третия свят да приемат колкото се може по-скоро политики за контрол на раждаемостта с цел ограничаване на твърде бързия растеж на населението им. За да компенсират икономическата си изостаналост, бедните страни е трябвало да инвестират масово в различни социални сфери, както и в обучението на младите хора, призвани да станат бъдещите производители. Как тези страни биха могли да компенсират икономическата си изостаналост, когато растежът на населението им е по-голям от този на производството? Именно поради различието в икономическия и демографския растеж много развиващи се страни са въвели повече или по-малко драконовски политики за контрол на раждаемостта.

Въпреки че днес споровете между нео- и анти-малтусианците са почти забравени, е парадоксално, че идеята за пренаселеността в локален или планетарен план отново се появява като основна теза на някои природозащитници, които заявяват, че хората ще са по-удовлетворени, ако на Земята живее един милиард души, отколкото почти девет или десет милиарда. Това доста-